

ПІДГОТОВКА ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Осмислення соціалізації як педагогічного явища визначається пошуком ефективних способів засвоєння школярами соціального досвіду, що потребує обґрунтування аксіологічних орієнтирів освітньо-виховного процесу, вивчення особливостей включення дитини в мікро- та макросередовище, орієнтує на встановлення взаємозв'язку соціалізації та спеціально організованого педагогічного процесу (Б.Алмазов, С.Беличева, М.Галагузова, Н.Голованова, Н.Лавриченко, А.Мудрик, Р.Овчарова, Л.Ядвіршич та ін.). Нестабільність і суперечності сучасної соціальної ситуації вимагають соціально-педагогічної допомоги і психологічної підтримки людини на різних вікових етапах. У зв'язку з цим в сучасних умовах відбувається становлення та розвиток теорії й практики соціально-педагогічної діяльності в освітніх та інших установах, організаціях, об'єднаннях, в яких перебуває дитина. Соціально-педагогічна діяльність спрямована на надання допомоги дитині в соціалізації, самореалізації в суспільстві, передбачає створення оптимальної освітньо-виховної ситуації, якій передують глибока пізнавально-діагностична та прогностично-моделююча робота педагога.

Грунтовна фахова підготовка соціального педагога передбачає передусім його здатність поставати в ролі представника інтересів культури суспільства і водночас захисника та провідника життєвих інтересів вихованців. У такому поєднанні полягає сутність педагогічної професії як мистецтва формуючого впливу на соціалізацію учнів. Актуальним є створення оптимальних психолого-педагогічних умов, які сприяють розвитку та формуванню гуманістично орієнтованої, соціально зрілої та професійно компетентної особистості фахівців. Зважаючи на це, завданням статті є окреслення теоретичних підходів щодо проблеми соціально-педагогічної підготовки майбутніх фахівців.

У дослідженнях готовності до соціально-педагогічної діяльності увага акцентується на виявленні характеру зв'язків та залежностей між станом готовності та ефективністю майбутньої діяльності; факторів та умов, дидактичних та виховних засобів, які забезпечують становлення соціального педагога. У роботах О.Безпалько, М.Галагузової, І.Зверєвої, А.Капської, Л.Мардахаєва, Л.Міщик, В.Поліщук, Р.Овчарової, С.Харченко та ін. переконливо доведено, що саме стан готовності особистості до виконання соціально-педагогічної діяльності забезпечує не тільки її ефективність, але й можливість подальшого удосконалення. Ними виділені такі прояви готовності, як позитивне ставлення до праці, певний рівень оволодіння соціально-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, самостійність у розв'язанні соціально-педагогічних задач, розвиток педагогічних здібностей, сформованість моральних рис та ін.; розроблені критерії та показники готовності, на основі яких встановлені рівні підготовки випускників до соціально-педагогічної діяльності.

Підготовка виступає засобом формування готовності до діяльності, готовність є результатом та показником якості підготовки та реалізується і перевіряється у діяльності; діяльність виступає метою підготовки і водночас виконує функції її регулювання та корекції. Задля ефективного керівництва процесом підготовки студентів необхідно виділити обов'язковий мінімум типових та нестандартних професійних завдань, які складають специфіку майбутньої діяльності. Для навчання студентів цій діяльності професійні завдання повинні бути перетворені в завдання учбові, реалізація яких перетворює соціально-педагогічні знання в інструмент професійної діяльності соціального педагога. Особливого значення набуває технологічне забезпечення процесу навчання, побудоване на засадах концептуальності, системності, відтворюваності, ефективності та можливості управління.

До провідних завдань професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів належать: стимулювання інтересу молоді до соціальних явищ та процесів; розвиток загальнокультурної та соціально-педагогічної компетентності; реалізація взаємозв'язку соціально-педагогічної теорії й практики; організація експериментальних досліджень, зорієнтованих на розробку змісту, нових методик і технологій соціально-педагогічної діяльності; створення освітнього простору суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів із викладачами й працівниками освітньо-виховних установ з урахуванням закономірностей професійного становлення майбутніх фахівців та індивідуальних можливостей студентів у побудові освітніх стратегій. Соціально-педагогічна теорія озброює майбутніх фахівців методом теоретичного аналізу, розкриває сутність, діалектичну природу та головні закономірності соціально-педагогічного процесу; забезпечує аналіз та розуміння всього багатства соціально-педагогічних явищ, їх внутрішніх зв'язків, можливість прогнозування їх розвитку. Заключною ланкою в процесі відтворення та функціонування соціально-педагогічних знань, виступає педагогічна практика.

Для сучасних наукових уявлень про соціального педагога як фахівця, діяльність якого спрямована на соціальний захист дитинства (О.Безпалько, С.Беличева, І. Зверєва, А.Капська, О.Караман, Т.Піддубна, В. Поліщук, Р.Овчарова, Л.Ядвіршич та ін.), характерним є визнання, що з-поміж інших (діагностична, профілактична, корекційно-реабілітаційна, соціально-терапевтична, комунікативно-організаторська, прогностична і т.ін.) саме охоронно-захисна функція набуває особливого значення.

Охоронно-захисна функція спрямована на відстоювання прав, інтересів дітей і молоді на основі державних і міждержавних документів, з метою забезпечення для неповнолітніх гарантованих їм прав та умов життєдіяльності. Державною правовою базою соціального захисту дитинства виступає Конституція України, Закон "Про охорону дитинства", Закон "Про загальну середню освіту", Закон "Про попередження насильства в сім'ї", закон "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю". Також в Україні діє низка програм: програма "Діти-інваліди", спрямована на комплексне розв'язання проблем дітей з обмеженими можливостями, створення умов для їхнього повноцінного життя; програма "Діти-сироти", що включає комплекс заходів щодо попередження причин появи соціального сирітства і створення сприятливих умов для підготовки дітей, які втратили батьків, до самостійного життя; програма "Діти Чорнобиля" передбачає проведення заходів, спрямованих на збереження здоров'я дітей, які постраждали від чорнобильської катастрофи.

Після ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини (1991 р.) в українській правовій системі та в державній соціальній політиці почала формуватись нова концепція соціально-правового захисту і допомоги дітям, що зумовлює:

визнання необхідності ставлення до дитини як до особистості, що є самостійним і важливим суб'єктом правових відносин; створення державної системи захисту прав і законних інтересів дітей; системи, яка б була гарантом дотримання прав і законних інтересів дітей у сім'ї, в навчальній, професійній діяльності, в соціальних стосунках; необхідність вияву дітей, які через певні фізичні або психічні вади, проблеми в розвитку, у зв'язку з перебуванням в особливих умовах існування потребують соціально-правової підтримки і захисту.

Реалізація охоронно-захисної функції соціально-педагогічної діяльності передбачає: інформування, підвищення правової грамотності неповнолітніх і їхніх батьків (індивідуальні і групові бесіди, лекції, семінари, наприклад: "Декларація прав дитини і Конвенція про права дитини в законах України", "Права людини у традиціях українського народу", "Твої права і обов'язки"; навчальні та ігрові заняття); організацію і проведення консультативної роботи за конкретними запитами неповнолітніх і їхніх батьків; охоронно-захисну діяльність у конкретних випадках порушення прав неповнолітніх (звернення у відповідні інстанції, подання необхідних заяв і позовів, збір необхідних документів, залучення спеціалістів, участь у судових процедурах і т. ін.); проведення благодійних акцій на допомогу дітям-сиротам, дітям-інвалідам, обдарованим дітям із малозабезпечених сімей.

Головними вимогами до реалізації охоронно-захисної функції соціально-педагогічної діяльності виступає: професійно-етична відповідальність фахівців за профілактику і охорону фізичного, психічного, соціального здоров'я особистості; гуманність, емпатія, знання і врахування індивідуально-особистісних особливостей дітей; уміння попереджувати виникнення явищ дезадаптації та усувати соціально-педагогічними засобами причини, що її породжують; позитивне ставлення до особистісного зростання дитини, педагогічна підтримка почуття власної гідності в дітей у діяльності і стосунках з іншими; сприяння розвитку дитячих і молодіжних ініціатив, правозахисної спрямованості, розробка і реалізація у школі програм правового просвітництва; урахування можливостей природного і соціокультурного середовища, конкретного простору життєдіяльності дітей; інтеграція і координація виховних впливів мікросоціуму в становленні і підтримці фізичного, психічного і соціального здоров'я дітей.

Забезпечення соціальної захищеності дітей і підлітків в освітніх закладах досягається завдяки: знанням учнями своїх прав і обов'язків; дотриманню вчителями та іншими учасниками навчально-виховного процесу норм і правил партнерської взаємодії і спілкування; соціальної рівності всіх учнів, що виключає їхню дискримінацію за будь-якими ознаками; дотримання прав учнів на індивідуальну своєрідність і самовизначення. Виконання таких вимог дозволяє організувати навчально-виховний процес з усіма дітьми шляхом диференціації педагогічного підходу і вимог до них в умовах інтеграції, що забезпечує розвиток особистості, її базисних структур з урахуванням індивідуальних темпів і варіантів особистісного розвитку.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що в теорії та практиці педагогічної освіти накопичений значний досвід професійної підготовки до соціально-педагогічної діяльності, узагальнений у теоретичних, методичних і технологічних розробках. Однак, підготовка майбутніх соціальних педагогів потребує вдосконалення змістового й процесуального забезпечення її складових, що зумовлені сучасними вимогами ринку праці, зміною соціального замовлення щодо рівня готовності випускника до виконання соціально-педагогічних функцій та потребою особистості у самореалізації через професійну діяльність. Науковці здебільшого єдині у визнанні, що саме обізнаність соціального педагога у всьому розмаїтті питань пов'язаних із правовою сферою життєдіяльності суб'єктів соціально-педагогічної діяльності фахівця, складають важливий аспект його особистісно-професійної характеристики.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Беличева С.А.* Основы превентивной психологии / С.А. Беличева. – М., 1993.
2. *Капська А.Й.* Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи / А.Й. Капська. – К., 2001.
3. *Краснова Н.П., Харченко Л.П.* Методика роботи соціального педагога / Н.П. Краснова, Л.П. Харченко. – Луганськ, 2001.
4. *Овчарова Р.В.* Справочная книга социального педагога / Р.В. Овчарова. – М., 2001.
5. *Методика и технологии работы социального педагога* / [под ред. М. Галагузовой и Л. Мардахаева]. – М. : Академия, 2002.
6. Сімейний кодекс України від 10.01.02. – К. : Істина, 2002. – 72 с.
7. *Шептенко П.А., Воронина Г.А.* Методика и технология работы социального педагога П.А. Шептенко, Г.А. Воронина. – М. : Академия, 2001.

Подано до редакції 24.06.09

РЕЗЮМЕ

У статті здійснений аналіз теоретичних підходів до проблеми соціально-педагогічної підготовки студентів, висвітлені соціально-правові аспекти підготовки майбутніх фахівців у сучасних умовах.

Ключові слова: соціально-педагогічна підготовка, соціально-педагогічна діяльність, охоронно-захисна функція соціально-педагогічної діяльності.

С.А. Литвиненко

ПОДГОТОВКА К СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: СОЦИАЛЬНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

РЕЗЮМЕ

В статье произведен анализ теоретических подходов к проблеме социально-педагогической подготовке студентов, освещены социально-правовые аспекты подготовки будущих специалистов в современных условиях.

Ключевые слова: социально-педагогическая подготовка, социально-педагогическая деятельность, охранно-защитная

функция социально-педагогической деятельности.

S. A. Litvinenko

TRAINING FOR SOCIAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITY: SOCIAL AND LEGAL ASPECT

SUMMARY

The article analyzes some theoretical approaches to the problem of social and pedagogical training of students; illuminates some social and legal aspects of training future specialists in modern conditions.

Keywords: social and pedagogical training, social and pedagogical activity, guard and protective function of social and pedagogical activity.
